

नक्षलग्रस्त भागात नक्षलवाद्यांना गावबंदी केलेल्या
गावांना प्रोत्साहनात्मक अनुदान मंजूर करणे.

महाराष्ट्र शासन

आदिवासी विकास विभाग

शासन निर्णय क्रमांक: प्रापप्रो-२००६/प्र.क्र.६१/का.१४

मंत्रालय विस्तार, मुंबई. ४०००३२

दिनांक : २६ डिसेंबर, २००६.

वाचा :- शासन निर्णय, आदिवासी विकास विभाग, क्र.प्रापप्रो-२००३/प्र.क्र.७१/का.१४,
दि.३० ऑक्टोबर, २००३.

प्रस्तावना :- गडचिरोली जिल्ह्यातील नक्षलग्रस्त भागातील काही गावांनी पुढाकार घेवून नक्षलवाद्यांना गावबंदी केली आहे, असा गृह विभागाचा अहवाल असून, गडचिरोली जिल्ह्यातील नक्षलग्रस्त भागातील काही गावातील ग्रामस्थांनी उत्स्फूर्तपणे नक्षलवाद्यांविरुद्ध धाडस दाखवून नक्षलवाद्यांना गावबंदी केलेली आहे. ही कौतुकास्पद बाब लक्षात घेऊन तसेच शासन व स्थानिक रहिवाशी यांच्यात विश्वासाचे संबंध प्रस्थापित झाल्यास त्या भागातील नक्षलवाद निपटून काढण्यास वेळ लागणार नाही, म्हणून ज्या गावांनी नक्षलवाद्यांसाठी गावबंदी केलेली आहे अशा गावांना गावाच्या विकासासाठी संदर्भांकित शासन निर्णयाद्वारे प्रोत्साहनपर अनुदान देण्याची योजना सुरु करण्यात आली. त्याअनुषंगाने गडचिरोली जिल्ह्यातील गावबंदी केलेल्या ११२ गावांना प्रत्येकी रु.२.०० लक्ष एवढा निधी त्या गावांच्या विकास कामांसाठी प्रोत्साहनात्मक अनुदान म्हणून सन २००३-०४ यावर्षी मंजूर करण्यात आला होता. आता सदर योजना गडचिरोली जिल्ह्यापुरती सीमीत न ठेवता "गृह विभागाकडून वेळोवेळी जो काही भाग नक्षलग्रस्त म्हणून घोषित केला जाईल, अशा आदिवासी उपयोजना क्षेत्रातील भागामध्ये सदर गावबंदी योजना लागू करून त्या गावांना त्यांच्या विकास कामांसाठी रु.३.०० लक्ष प्रोत्साहनात्मक अनुदान म्हणून मंजूर करणे" ही योजना सुरु करणे शासनाच्या विचाराधीन होते.

शासन निर्णय :- प्रस्तावनेमध्ये नमूद केलेली वस्तुस्थिती विचारात घेवून, गृह विभागाकडून वेळोवेळी जो काही भाग नक्षलग्रस्त म्हणून घोषित केला जाईल, अशा आदिवासी उपयोजना क्षेत्रातील नक्षलग्रस्त भागातील ज्या गावांनी पुढाकार घेऊन नक्षलवाद्यांना गावबंदी केली आहे. अशा आदिवासी उपयोजना क्षेत्रातील गावांना प्रत्येकी रु.३.०० लक्ष एवढा निधी त्या गावांच्या विकास कामांसाठी प्रोत्साहनात्मक अनुदान म्हणून मंजूर करण्याचा निर्णय शासनाने घेतला आहे. सदर निधी संबंधित गावाच्या ग्रामपंचायतीस वितरित करण्यात येईल. हा निधी संबंधित अपर आयुक्त, आदिवासी विकास यांच्या अधिनस्त ठेवण्यात येईल. त्यांनी तो संबंधित यंत्रणेला तातडीने वितरित करावा. या बाबीकरिता मंजूर केलेला एकूण निधी संपूर्ण खर्च करण्याबबत संबंधितांनी दक्षता घ्यावी. हा निधी प्रत्येक गावांनी कशाप्रकारे खर्च करावयाचा

आहे, याबाबतची मार्गदर्शक तत्वे सोबतच्या परिशिष्टामध्ये दिलेली आहेत. या मार्गदर्शक तत्वांस अनुसरूनच सदर निधी खर्च करण्यात यावा.

२. या योजनेकरिता मंजूर करण्यात येणारा निधी संबंधित अपर आयुक्त, आदिवासी विकास यांचे अधिनस्त ठेवण्यात येईल. त्यांनी तो योजना राबविणाऱ्या संबंधित यंत्रणेला तातडीने वितरित करावा. त्याचप्रमाणे सदर मंजूर निधी विहित मुदतीत संपूर्ण खर्च होईल याची दक्षता संबंधित अपर आयुक्त, आदिवासी विकास, जिल्हाधिकारी व मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद यांनी घ्यावी.

३. या शासन निर्णयाद्वारे गडचिरोली जिल्ह्यातील १२२ व गोंदिया जिल्ह्यातील ३ अशा एकूण १२५ गावांसाठी ही योजना लागू करण्यात येत आहे. तसेच भविष्यात नक्षलवाद्यांना गावबंदी करणाऱ्या गावांच्या संख्येत वाढ झाल्यास त्या सर्व गावांना ही योजना लागू राहील. या योजनेसाठी मंजूर करण्यात येणारा निधी हा "मागणी क्रमांक टि-५, २२२५, अनु.जाती, अनु.जमाती व इतर मागासवर्ग यांचे कल्याण - पंचवार्षिक योजनांतर्गत योजना-जनजाती क्षेत्र उपयोजना-०२, अनुसूचित जमातीचे कल्याण-१०२, आर्थिक विकास-(१०)(०१) नक्षलवाद्यांना गावबंदी केलेल्या गावांना प्रोत्साहनात्मक अनुदान-(२२२५ ३४५८)" या उपलेखाशिर्षाखाली खर्ची दर्शविण्यात यावा.

४. हा शासन निर्णय वित्त विभागाच्या सहमतीने व त्यांचा अनौपचारिक संदर्भ क्र.५५७/०६/व्यय-१४, दिनांक १४.९.२००६ अन्वये निर्गमित करण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाने,

मफिउल हुसेन

(मफिउल हुसेन)

सह सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

१. मा.राज्यपालांचे सचिव, मुंबई
२. मा.मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई ३२
३. मा.उपमुख्यमंत्री यांचे सचिव, मंत्रालय, मुंबई ३२
४. सर्व मा.मंत्री / मा.राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव
५. आयुक्त, आदिवासी विकास, महाराष्ट्र राज्य, नाशिक
६. अपर आयुक्त, आदिवासी विकास, नामापुर व अमरावती
७. जिल्हाधिकारी, गडचिरोली, चंद्रपूर, भंडारा, गोंदिया, यवतमाळ व नांदेड.
८. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद, गडचिरोली, चंद्रपूर, भंडारा, गोंदिया, यवतमाळ व नांदेड.
९. प्रकल्प अधिकारी, एकतात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प कार्यालय, धारणी, किनवट, पांढरकवडा, चंद्रपूर, चिमूर, देवरी, अहेरी, गडचिरोली व भामरागड.

१०. महालेखापाल (लेखापरीक्षा), महाराष्ट्र १/२, मुंबई / नागपूर
११. महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता), महाराष्ट्र १/२, मुंबई/नागपूर
१२. सहसंचालक, लेखा व कोषागारे , संगणक कक्षा, नविन प्रशासकीय भवन, मंत्रालय, मुंबई-३२
१३. जिल्हा कोषागार अधिकारी, गडचिरोली
१४. वित्त विभाग, (व्यय-१४, अर्थसंकल्प-१७) मंत्रालय, मुंबई-३२
१५. नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२
१६. गृह विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२
१७. कार्यासन अधिकारी, का.क्र. २, ६ व ७ आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२.
१८. निवड नस्ती (का.१४), आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२.

परिशिष्ट

(शासन निर्णय क्र. ग्रापप्रो-२००६/प्र.क्र.६१/का.१४, दिनांक २६ डिसेंबर, २००६)

नक्षलवाद्यांना गांवबंदी केलेल्या गावांना मंजूर केलेला प्रोत्साहनात्मक निधी खर्च करण्याबाबत मार्गदर्शक सूचना.

- १) नक्षलग्रस्त भागातील ज्या गावांनी नक्षलवाद्यांना गांवबंदी केली आहे, अशा विषयाचा त्या गावाच्या ग्रामपंचायतीचा ठराव आणि ग्रामसभेचा ठराव असणे आवश्यक राहिल. त्या ठरावाच्या प्रती संबंधित अपर आयुक्त, आदिवासी विकास, जिल्हाधिकारी व मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद हे प्राप्त करून घेतील.
- २) नक्षलवाद्यांना गांवबंदी करण्यासाठी त्या गावांनी कोणती पाबले उचलली आहेत, त्याची अंमलबजावणी कशाप्रकारे करण्यात येत आहे. तसेच गावांनी खरोखरच गांवबंदी केली आहे काय, याबाबतचा पोलीस अधिकांकडील अहवाल जिल्हाधिकाऱ्यांच्या शिफारशीसह संबंधित अपर आयुक्त, आदिवासी विकास यांचेकडे पाठविण्यात येईल.
- ३) नक्षलवाद्यांना गांवबंदी केलेल्या गावांकडून ग्रामपंचायतीचा ठराव, ग्रामसभेचा ठराव व पोलीस अधिकांचा जिल्हाधिकाऱ्यांच्या शिफारशीसह प्राप्त झालेला सर्विस्तर अहवाल या सर्व माहितीच्या आधारे अपर आयुक्त, आदिवासी विकास हे प्रस्तावांची काळजीपूर्वक तपासणी करून अनुदानास पात्र गावे निश्चित करतील.
- ४) वरील कार्यपद्धतीनुसार पात्र गावे निश्चित केल्यानंतर लगेचच अपर आयुक्त, आदिवासी विकास हे रु.३.०० लाख एवढा निधी संबंधित गावांना त्यांच्या विकासात्मक कामांसाठी प्रोत्साहन अनुदान म्हणून मंजूर करतील. त्यानंतर संबंधित मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद, संबंधित गावच्या ग्रामपंचायतींना प्रोत्साहनात्मक अनुदान वितरित करतील. ही रक्कम एकाच हप्त्यात ग्रामपंचायतीस देण्यात येईल.
- ५) या निधीमधून संबंधित गावांनी करावयाची विकासाची कामे व त्यांचे स्वरूप ग्रामसभेने ठराव घेऊन निश्चित करावे. अशा विकासात्मक कामांमध्ये रस्ते, शाळांच्या इमारती इ. मोठ्या स्वरूपातील कामे न घेता लहान पाणी पुरवठा योजना, विहिर खणणे, अंगणवाडी खोलीचे बांधकाम, दुरुस्ती, पिण्याच्या पाण्यासाठी पाईपलाईन टाकणे, पाणवठा तयार करणे, बोडीचे बांधकाम व दुरुस्ती, व्यायामशाळा इ. स्वरूपात कामे घेण्यात येतील.
- ६) या मंजूर अनुदानामधून गावातील विकासाकरिता एकापेक्षा जास्त कामे घेता येऊ शकतील. तथापि, अशा सर्व कामांची एकूण अंदाजित किंमत रु.३.०० लाखापेक्षा जास्त असता कामा नये. त्यादृष्टीने कामांचे एकत्रित अंदाजपत्रक (एस्टीमेट) रु.३.०० लाखाच्या मर्यादेतच ठेवण्यात येईल.

- ७) बांधकामाधीन कामांच्या खर्च अंदाजित खर्चापेक्षा म्हणजे रु.३.०० लाखापेक्षा जास्त झाल्यास जादा झालेला/होणारा खर्च हा संबंधित ग्रामपंचायतीने त्याच्या निधीमधून भागवावयाचा आहे. वाढीव खर्चाबाबत शासनाकडून कोणत्याही प्रकारचे अतिरिक्त अनुदान दिले जाणार नाही.
- ८) संबंधित गावातील विकासात्मक कामे जिल्हा परिषदेमार्फत पूर्ण करण्यात येतील. या कामांच्या प्रगतीवर जिल्हाधिकारी, मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद यांचे नियंत्रण राहील. संबंधित गावांना मंजूर केलेला निधी रु.३.०० लाख पूर्णपणे खर्च झाल्याबाबतची मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद खात्री करून घेतील व खर्चाबाबतचा अहवाल संबंधित अपर आयुक्त, आदिवासी विकास यांना देतील. तसेच सदर गावाच्या कामाची प्रगती व संबंधित गावांनी नक्षलवाद्यांना केलेली गावबंदी कायम असण्याची माहिती संबंधित अपर आयुक्त, आदिवासी विकास यांना जिल्हाधिकारी व पोलीस अधिक्षक पाठवितील. एखाद्या गावाने सदर निधीचा योग्य प्रकारे वापर न केल्यास अथवा रु.३.०० लाख पूर्णतः/अंशतः अखर्चित ठेवल्यास सदर निधी परत घेण्याचा अधिकार संबंधित अपर आयुक्त, आदिवासी विकास यांना राहील. असा निधी पुनर्विनियोजनाच्या माध्यमातून अन्य गावबंदी केलेल्या गावांना/अन्य कामांकडे वळविता येणार नाही. अपर आयुक्त, आदिवासी विकास यांचेकडे परत घेतलेला निधी तात्काळ शासनास जमा करण्यात येईल. म्हणजेच एका गावासाठी मंजूर केलेला निधी दुसऱ्या गावाकडे वर्ग करता येणार नाही.
- ९) या निधीमधून हाती घेतलेल्या विकासात्मक कामांच्या प्रगतीचा कामनिहाय अहवाल मुख्य कार्यकारी अधिकारी बेळोवेळी प्राप्त करून घेऊन तो जिल्हाधिकारी व अपर आयुक्त, आदिवासी विकास यांना सादर करतील. जिल्हाधिकारी व अपर आयुक्त, आदिवासी विकास हे सर्व गावांचा एकत्रित अंतिम अहवाल व निधीचे उपयोगिता क्रमाणपत्र आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक यांचेमार्फत शासनास सादर करतील.

*****

एकत्रित अहवालाचा नमुना

अ. क्र.	तालुका	गावबंदी केलेल्या गावाचे नाव	संबंधित ग्रामपंचायतीच्या व ग्रामसभेच्या ठरावाच्या तारखा	निधी वितरित केल्याचा क्रमांक व दिनांक	केलेल्या कामाचा तपशिल	काम निहाय अंदाजित किंमत (रुपये)	प्रत्यक्ष झालेला काम निहाय खर्च (रुपये)	अभिप्राय
१	२	३	४	५	६	७	८	९
१								
२								
३								
४								

प्रमाणित करण्यात येते की, वरील तक्त्यातील माहिती ही कामे पूर्ण केलेल्या कामांवर सदर निधीचा योग्य प्रकारे वापर करण्यात आलेला आहे.

जिल्हाधिकारी/मुख्य कार्यकारी अधिकारी
यांची स्वाक्षरी

प्रत,
अपर आयुक्त, आदिवासी विकास
आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक
सचिव/प्रधान सचिव, आदिवासी विकास विभाग